

Η τουρκοκυπριακή οικονομία και οι επιπτώσεις από τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία

Δρ. Αλέξανδρος Αποστολίδης

Κείμενο Ανάλυσης

Εξώφυλλο: Εικόνα από το κατεχόμενο
Τρίκωμο που παρουσιάζεται ως ο
νούμερο 1 προορισμός για αγορές
παραθαλάσσιων περιουσιών στα
κατεχόμενα. (Πηγή: Φυλελεύθερος)

Copyright © 2023 | All Rights Reserved

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Διεύθυνση: Ανδρέα Ζάκου, Γρ.301, 2404 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος.

Τηλέφωνο: +357 22 664470 ■ Email: info@ispd.org.cy ■ www.ispd.org.cy

Το Ινστιτούτο προάγει τον ελεύθερο και ανοιχτό δημόσιο διάλογο που εδράζεται στον ορθολογισμό και στην επιστημονική τεκμηρίωση. Οι απόψεις που εκφράζονται σε δημοσιεύσεις του Ινστιτούτου εκφράζουν αποκλειστικά τον/την συγγραφέα ή τους συγγραφείς και δεν αντανakλούν απαραίτητα τις απόψεις του Ινστιτούτου.

**Ανώτερος Ερευνητικός Εταίρος
(Senior Research Fellow)**

Περί του συγγραφέα

Ο Δρ Αλέξανδρος Αποστολίδης είναι ερευνητής στο Cambridge Centre for Alternative Finance και στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Διετέλεσε αξιωματούχος Οικονομικών και ΕΕ στη Βρετανική Ύπατη Αρμοστεία στη Λευκωσία μέχρι τον Δεκέμβριο του 2020. Διετέλεσε μέχρι τον Φεβρουάριο του 2018 Επίκουρος Καθηγητής Οικονομικής Ιστορίας και Πρόεδρος του Τμήματος Λογιστικής, Χρηματοοικονομικής και Οικονομίας του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου. Ο Αλέξανδρος έχει επίσης ενεργά ενδιαφέροντα στα οικονομικά της ειρήνης, καθώς είναι συν-συγγραφέας σε μια σειρά εκδόσεων που σχετίζονται με το μέρισμα Ειρήνης στην Κύπρο. Άλλα ερευνητικά ενδιαφέροντα καλύπτουν τη ρύθμιση της χρηματοοικονομικής τεχνολογίας, την ιστορική εκτίμηση του ΑΕΠ και τα οικονομικά των Riots. Διετέλεσε μέλος του Εθνικού Οικονομικού Συμβουλίου του Προέδρου Αναστασιάδη από το 2013 έως το 2017.

Η τουρκοκυπριακή οικονομία και οι επιπτώσεις από τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία

Ο πόλεμος στην Ουκρανία ξεκίνησε τον Φεβρουάριο του 2022 και το τέλος της σύγκρουσης δεν φαίνεται στο εγγύς μέλλον. Η εισβολή στην Ουκρανία ώθησε την έξοδο Ουκρανών που αναζητούσαν καταφύγιο και Ρώσων που ήθελαν να αποφύγουν τις συνέπειες της στρατιωτικής κινητοποίησης και των δυτικών κυρώσεων. Μέρος αυτής της εκροής ανθρώπων και κεφαλαίων βρήκε καταφύγιο στη λεγόμενη “ΤΔΒΚ”, η οποία δε συμμετέχει στις κυρώσεις της Δύσης κατά της Ρωσίας.

Αν και υπήρχαν μερικές θετικές επιπτώσεις από την εισροή ατόμων και κεφαλαίων, η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα (TK) έχει επηρεαστεί περισσότερο αρνητικά παρά θετικά από τον πόλεμο.

Η τουρκοκυπριακή οικονομία δεν ήταν υγιής πριν από τον πόλεμο. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, συρρικνώθηκε περαιτέρω κατά 16.2%, και η ανάπτυξη το 2021 ήταν πολύ αναιμική, με αύξηση μόνο 4%, όπως φαίνεται στον πίνακα 1.

Πίνακας 1: Αύξηση πραγματικού ΑΕΠ 2016-2021

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ρυθμός ανάπτυξης ΑΕΠ TK κοινότητας	3.8	5.5	1.3	0.2	-16.2	4.0

Ένας από τους κύριους λόγους της αδυναμίας ανάκαμψης είναι ο ψηλός πληθωρισμός στην TK οικονομία που σχετίζεται με το αυξημένο πληθωρισμό στην Τουρκία λόγω της ανορθόδοξης συναλλαγματικής πολιτικής της Τουρκίας.

Η σύγκριση συνοπτικών στατιστικών στοιχείων της TK οικονομίας σε σύγκριση με τις περιοχές υπό τον έλεγχο της Κυπριακής Δημοκρατίας στο πιο κάτω πίνακα δείχνει το βάθος των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η TK οικονομία. Η αύξηση του πληθωρισμού επηρεάζει το βιοτικό επίπεδο εκείνων των Τουρκοκυπρίων των οποίων τα εισοδήματα πληρώνονται αποκλειστικά σε τουρκικές λίρες.

Αυτή η μερίδα Τουρκοκυπρίων βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση, αφού το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης βασίζεται άμεσα ή έμμεσα σε ξένα νομίσματα, και το τραπεζικό σύστημα είναι βασισμένο σε αυτά τα ξένα νομίσματα. Επίσης, σημαντικά τμήματα της κατανάλωσης και επενδύσεων των ΤΚ, όπως οχήματα και ακίνητα καθώς και η ενοικίαση στέγης κινούνται σε διαφορετικά νομίσματα και όχι σε τουρκικές λίρες.

Οι εκτιμήσεις για την άτυπη οικονομία της ΤΚ κοινότητας κυμαίνονται από 60% έως 75% του ΑΕΠ

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο πίνακας 2 δεν περιλαμβάνει την άτυπη οικονομία στην Κύπρο, η οποία είναι πολύ μεγαλύτερη στην οικονομία της ΤΚ κοινότητας. Οι εκτιμήσεις για την άτυπη οικονομία της ΤΚ κοινότητας κυμαίνονται από 60% έως 75% του ΑΕΠ (Kibris Gazetesi, 2022). Συγκριτικά η άτυπη οικονομία στις περιοχές υπό τον έλεγχο της Κυπριακής Δημοκρατίας υπολογίζεται στο 3% έως 25% του ΑΕΠ (Georgiou, 2021). Έτσι, η διαφορά στο ΑΕΠ δεν είναι τόσο σοβαρή όσο φαίνεται στα επίσημα στατιστικά στοιχεία αλλά το κατά κεφαλήν εισόδημα των ΤΚ παραμένει σημαντικά χαμηλότερο από το κατά κεφαλήν εισόδημα των περιοχών υπό τον έλεγχο της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Πίνακας 2: Συγκριτικά στατιστικά στοιχεία της οικονομίας της ΤΚ κοινότητας και των περιοχών υπό τον έλεγχο της δημοκρατίας της Κύπρου

Συγκριτικά στατιστικά στοιχεία για το 2021	Περιοχή υπό τον έλεγχο της Κυπριακής Δημοκρατίας	Οικονομία ΤΚ Κοινότητας
Πραγματικό ΑΕΠ (μεταφρασμένο σε Ευρώ)	€22.9δισ	€ 2δισ
Πραγματικό Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (μεταφρασμένο σε Ευρώ)	€25,476	€ 9,446
Αύξηση πραγματικού ΑΕΠ 2020-2021	6.6%	3.9%
Ποσοστό ανεργίας	7.5%	7.8%
Πληθωρισμός	2.5%	84,88%
Δημοσιονομικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ	-1.7%	-4.9%
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ	-7.3%	-1.4%

Σημείωση: Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες υπολογίζονται με βάση τη μέση ετήσια συναλλαγματική ισοτιμία της Τουρκικής λίρας με το Ευρώ

Ο πληθωρισμός είναι ένα από τα κυριότερα προβλήματα που περιορίζει την ικανότητα της

Η εισβολή στην Ουκρανία από την Ρωσία έχει επιταχύνει το ρυθμό αύξησης των τιμών, αφού η εισβολή προκάλεσε την αύξηση των τιμών της ενέργειας, των καυσίμων και των τροφίμων.

ΤΚ κοινότητας να παρουσιάσει οικονομική ανάκαμψη. Ο ψηλός πληθωρισμός (βλέπε πίνακα 2) επηρεάζει άμεσα το βιοτικό επίπεδο των Τουρκοκυπρίων, ιδιαίτερα αυτών που λαμβάνουν εισοδήματα αποκλειστικά σε τουρκικές λίρες. Η εισβολή στην Ουκρανία από την Ρωσία έχει επιταχύνει το ρυθμό αύξησης των τιμών, αφού η εισβολή προκάλεσε την αύξηση των τιμών της ενέργειας, των καυσίμων και των τροφίμων. Αυτό δημιουργεί μεγάλα προβλήματα για τα ΤΚ νοικοκυριά και προκαλεί απώλεια ανταγωνιστικότητας για τις ΤΚ βιομηχανίες μεγεθύνοντας τις δημοσιονομικές ανισορροπίες.

Οι αυξήσεις τιμών οδηγούν σε προβληματική παροχή βασικών υπηρεσιών, όπως η ηλεκτρική ενέργεια. Σύμφωνα με την «τουρκοκυπριακή αρχή ηλεκτρικής ενέργειας» (ΚΙΒΤΕΚ) το 2022 σημειώθηκαν 5,277 διακοπές ρεύματος. Τον Φεβρουάριο του 2022 οι τιμές τροφίμων έφτασαν το 77,5% σε σύγκριση με τον προηγούμενο Φεβρουάριο. Η ανοδική τάση συνεχίστηκε το καλοκαίρι και τον Δεκέμβριο του 2022 οι τιμές τροφίμων ήταν

ψηλότερες κατά 98.7% σε σύγκριση με τον προηγούμενο Δεκέμβριο. Αυτό καθιστά τον πληθωρισμό τροφίμων της ΤΚ κοινότητας ως τον τέταρτο υψηλότερο παγκοσμίως μετά τη Ζιμπάμπουε, τον Λίβανο και τη Βενεζουέλα. Ως αποτέλεσμα, η αγοραστική δύναμη των καταναλωτών έχει διαβρωθεί από τον αυξανόμενο πληθωρισμό που προκάλεσε ο πόλεμος στην Ουκρανία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η «ΤΔΒΚ» δεν συμμετέχει στις κυρώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεδομένου ότι το χρηματοπιστωτικό σύστημα της ΤΚ είναι συνδεδεμένο με το τουρκικό χρηματοπιστωτικό σύστημα, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν έλαβαν καμία περαιτέρω απόφαση σχετικά με κυρώσεις που στοχεύουν τη Ρωσία ή άτομα που είχαν σχέσεις με το ρωσικό κράτος. Σαν αποτέλεσμα υπήρξαν αυξημένες ροές κεφαλαίου από την Ρωσία, ιδίως στον κατασκευαστικό τομέα.

Αυτό καθιστά τον πληθωρισμό τροφίμων της ΤΚ κοινότητας ως τον τέταρτο υψηλότερο παγκοσμίως μετά τη Ζιμπάμπουε, τον Λίβανο και τη Βενεζουέλα.

Το αυξανόμενο ενδιαφέρον των ξένων αγοραστών για τον κατασκευαστικό τομέα δημιουργεί και κοινωνικά προβλήματα αφού παρατηρείται σημαντική αύξηση στις τιμές των κατοικιών και των τιμών ενοικίασης. Οι Τουρκοκύπριοι που θα ήθελαν να ενοικιάσουν ή να αγοράσουν σπίτι έχουν να αντιμετωπίσουν την αυξημένη ζήτηση από ξένους αγοραστές αλλά και το γεγονός ότι η αγορά ακινήτων λειτουργεί σε λίρες στερλίνας και η αξία της τουρκικής λίρας, του κύριου νομίσματος για τους μισθούς των Τουρκοκυπρίων, υποτιμάται.

Μετά την έναρξη του πολέμου, παρατηρήθηκαν αυξημένες αφίξεις ατόμων από τη Ρωσία. Από τις 1,634,560 αφίξεις στο αεροδρόμιο Τύμβου/Ερκάν το 2022, ο αριθμός των αφίξεων ατόμων από τη Ρωσία ήταν 32,442 (ήταν 5,500 το 2021) και από την Ουκρανία ήταν 8,410 (ήταν 3,054 το 2021). Επιπλέον, τα σημεία διέλευσης της πράσινης γραμμής συνέβαλαν κι αυτά στην

Μετά την έναρξη του πολέμου, παρατηρήθηκαν αυξημένες αφίξεις ατόμων από τη Ρωσία. Από τις 1,634,560 αφίξεις στο αεροδρόμιο Τύμβου / Ερκάν το 2022, ο αριθμός των αφίξεων ατόμων από τη Ρωσία ήταν 32,442 (ήταν 5,500 το 2021) και από την Ουκρανία ήταν 8,410 (ήταν 3,054 το 2021).

αύξηση του αριθμού επισκεπτών από την Ουκρανία και τη Ρωσία. Το 2022 υπήρξαν 59,823 διελεύσεις από Ρώσους (ήταν 17,757 το 2021) και 33,456 για τους Ουκρανούς (ήταν 8,431 το 2021). Το αυξανόμενο ενδιαφέρον από τη Ρωσία για αφίξεις και επενδύσεις στην οικονομία της «ΤΔΒΚ» αναφέρθηκε από τον ούτω καλούμενο «υπουργό μεταφορών» σαν ο λόγος που δυο ρωσικές αεροπορικές εταιρείες θα προσπαθούσαν να πραγματοποιήσουν απευθείας ή ενδιάμεσες πτήσεις προς το αεροδρόμιο Τύμβου / Ερκάν το 2023 (Cyprus Mail, 2022). Επίσης, η Ρωσική κυβέρνηση εξέτασε το ενδεχόμενο δημιουργίας προξενικού γραφείου (Καθημερινή, 2022).

Το θετικό αποτέλεσμα για την οικονομία της ΤΚ κοινότητας λόγω της εισροής ανθρώπων και κεφαλαίων επικεντρώνεται σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές και συγκεκριμένους κλάδους, όπως η ακίνητη περιουσία και οι κατασκευές, ιδιαίτερα στην περιοχή Τρίκωμο / İskele. Οι καταστηματοάρχες της περιοχής δήλωσαν πως «αν δεν υπήρχαν νεοφερμένοι [Ρώσοι και Ουκρανοί], τα περισσότερα καταστήματα θα έκλειναν στην περιοχή» (Yenidüzen, 2023).

Διευθυντές πωλήσεων για ακίνητα αναφέρουν σε προσωπικές συνεντεύξεις ότι οι περισσότερες πωλήσεις γίνονται στην περιοχή Τρίκωμο / İskele. Οι πλειοψηφία των αγοραστών κατάγονται από τη Ρωσία, την Τουρκία, το Ιράν και την Ουκρανία. Σημειώνεται ραγδαία αύξηση των τιμών ακινήτων με τους περισσότερους διευθυντές πωλήσεων ακινήτων να δηλώνουν ότι υπάρχουν αυξήσεις στις τιμές του ποσοστού του 20% με 50%.

Ακόμη μεγαλύτερες αυξήσεις παρατηρούνται στις τιμές ενοικιάσεως. Κύριος λόγος των αυξήσεων θεωρείται η ζήτηση που δημιουργήθηκε λόγω του πολέμου στην Ουκρανία.

Συνοψίζοντας, υπάρχουν θετικές επιπτώσεις στην ΤΚ οικονομία από τον πόλεμο στην Ουκρανία. Είμαι όμως περιορισμένες γεωγραφικά και επικεντρώνονται στους τομείς των ακινήτων, κατασκευών και τουρισμού. Υπάρχουν όμως και σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις από τον πόλεμο λόγω του αυξημένου πληθωρισμού που προκλήθηκε με τις αυξήσεις των τιμών της ενέργειας, των καυσίμων και των τροφίμων που επηρεάζει την πλειοψηφία της ΤΚ κοινότητα. Αυτό δημιουργεί μεγάλα προβλήματα για τα ΤΚ νοικοκυριά και προκαλεί απώλεια ανταγωνιστικότητας για τις ΤΚ βιομηχανίες, μεγεθύνοντας τις δημοσιονομικές ανισορροπίες.

 Σημειώνεται ραγδαία αύξηση των τιμών ακινήτων. Ακόμη μεγαλύτερες αυξήσεις παρατηρούνται στις τιμές ενοικιάσεως. Κύριος λόγος των αυξήσεων θεωρείται η ζήτηση που δημιουργήθηκε λόγω του πολέμου στην Ουκρανία.

Βιβλιογραφία

Cyprus Mail, 2022. Two airlines to begin non-direct flights from Russia to the north in March. [Online]

Available at: <https://cyprus-mail.com/2022/10/14/two-airlines-to-begin-non-direct-flights-from-russia-to-the-north-in-march/>

Georgiou, G., 2021. *Measuring the Informal Economy: One Guesstimate is as Good as Another*.

Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3948416

Kathimerini, 2022. Russia to offer consular services in the north. [Online]

Available at: <https://knews.kathimerini.com.cy/en/news/russia-to-offer-consular-services-in-the-north>

Kıbrıs Gazetesi, 2022. Kayıt dışı ekonomi için mücadele şart. [Online]

Available at: <https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/kayit-disi-ekonomi-icin-mucadele-sart-h123791.html>

Yenidüzen, 2023. "Yabancılar sayesinde ayakta'yız". [Online]

Available at: <https://www.yeniduzen.com/yabancilar-sayesinde-ayaktayiz-160343h.htm>